

Nord del Princ, coses aqueixes que en gran part coincidien, de manera que seguí estant en ús i vigència més aviat en les zones dels Ports, i de l'Ebre enllà, del P. Val i de les Illes sobretot: «y dexant el torcabocas, / com ya estava plena y farta, / se n'anà a dormir la *sesta*, / baix d'una ausina acopada», G. Roca Seguí (JMBover, *BiEscrBal* II, 277, 45c); «jo só l'esqueix d'un arbre, esponerós ahir, / que als segadors feia ombra, a l'hora de la *sesta* / ---», Alcover (*Desolació*, v. 2, O C, p. 23).

En cat central l'ús del mot s'havia encongit, en la llengua parlada, per la preferència donada a sinònims de matis més lleu (un poc dissimulat essent cosa menys justificada), com *mgidada*, *una becana*, *un gaitó*, i així també arribà a entrar-hi el castellanisme *siesta*; però fins allí i tot, la llengua literària ha aconseguit regenerar la forma del mot comú al català de tots i de sempre. «aquella tarda --- espolsada la borniassa de la *sesta* --- va penjar-se el sac de gemecs a l'esquena --- i començà a tocar», Coromines (*Avi dels Mussols* III, 20 p. 141; O C, 550a).

La diferència s'observa també en el fet que allà és on es formaren o on més visqueren, els derivats. *Sestar* 'descansar (especialment el bestiar) a l'hora de la *sesta*', 'restar quiet en el sestador': «E si fe no hi presta / en lo laberinto dels ignorants *sesta*», Fc. Prats (c. 1500, JMBover, *BiEscrBal* II, 158); 'amorriar' (*Voc. del bestiar de llana*, Manacor, VIII, 58), molt viu també en el N. i el S. del P. Val. («a la Cova del Bardalet *sésta l ganāç*», Benifato, 1963); entremig de les dues *s-s*, la *e* eventualment es tornà *z* (com en *cirera*, *síroll*), ací amb més raó havent-hi dues sibilants (cf. *cistell* etc.).

En *sistador*, doncs, i altres derivats, la *z* s'estén molt, de manera que en Busa-N. etc, pot arribar a propagar-se analògicament a la vocal tònica: «*sistar*, tenir la *sista*: meridiari; *sista* en lo migdia: aestus; *sistador*, loca aestiva, -vorum»; el *DAG* cita *sister* en un text del S. XVI i un de 1628 val. i ross.; *sestador* [mall. *DAG*., més ben definit en *AlcM*, 1703] «tots han vengut: parroquians del temple, / anyells mai allunyats del *sestador*», Pons i Marquès (*IdOr* VI, 85; Ll. Vilallonga, *Bearn* (veg. la cita a *tafona*). Important sobretot a Mall, com a equivalent de l'*amorriador* dels Pirineus (*Voc b ll* Manacor, *BDLC* VII, 58); viu com a apel·latiu: «Ses Esteles és una casota per a *sastadò* d'animals» Valldemossa, i en toponímia menor (*Taneat dā tsastadōs* Lluçmajor), o com a genèric de topònims: *Sestador de Ca S'hereu*, *S. de la Torre* (Son Cervera, Manacor), 1963-4. *Sestejar*.

En el P. Val. i en alguns punts dels Pirineus el reemplaça *sester*: «*sestèr* és un lloc on sesten [amorrien] els caps de bestiar» Tormos, Ròtova, llocs on és aquesta la forma viva (però també hi ha la forma amb *z* com a NL.: *la Penya 'l sistèr* Sagra, *el Sister* Ròtova, *Cova del sestèr* Tormos, *Ombria 'l Sestèr* Aigües, *el Sestèr* Vilallonga), «*La Raïola és un sestèr*» Monòver, 1963; sovint en diminutiu: *Penya 'ls sestèrèts* a Dènia (cap a Mongó), *Morro 'l Sesteré* Tollos, *Morro dels sestrèts* Castell-de-Castells. Força menys

estès en els Pirineus, no hi és, però, estrany (pall, cerd.) *lo sistè* Caregue (1959), *Sester de la Vaca* cap al Moixeró, a l'obaga de Cerdanya (1927).

A les terres del Nord està més estesa, en totes les formes d'aquest grup, una variant en *a-*, que ja hi és ben antiga. «negun bestiar gros ne menut, no dejen *assestar* prop les basses, aytant com les aygues corren a les basses, ans encontinent que ajen abeurat los dejen luynar» tort (doc. de 1342, al Perelló, *BABL* XII, 43). D'aquí el substantiu derivat, que allà és en *-er*, i freqüent en la toponímia maestr. i morellana: *lox asestós* Coratxà; en llocs alts, tant allí com a Catí, *l asesté* dalt a la Boixera; a Cinctorres *L'asesté* és el nom d'un collet; i sempre amb consciència del sentit: «li duen *l asestarét* perquè allí descansen els bens, els corders» Bel (dissim. de les *ee*, com en *Micalet*), 1961. La variant en *a-* reapareix en els Pirineus, a Conflent, en part un mer postverbal *asest*: que a Noedes defineixen «lloc on calma el bestiar: amorriador, ne diem un *asést*» (*L'Assest de Dalt*, *L'Assest de Baix*, que després sento també mutilats en *El sést de D*, *de B*); i a diverses parts de Conflent: *l asestadú* sengles planells cap dalt de les serres, lluny dels pobles de Jújols i de Flaçà de Confl. (1950)

Sester, mesura que conté l'equivalent de 6 porrons, derivat de *SEXTUS* 'sisè'. En l'aplicació més coneguda és de líquids, com vi o oli, veg testimonis de Vic, 1412, 1413 i 1444 en *DAG*; de vi en un altre inv. vigatà de 1423 (*Misc Fabra*, p. 171, s. v. *uix*); «prometen los susdits --- donar a --- lur filla, per aliments, quiscun any, a la collita, y --- trenta francynes de blat y vint *cesters* de vi, y tres liures en dinés, a Nadal», C. d. Tremp (doc. de Salàs, a. 1567, *BCEC* VI, 115), avui encara per allí *sestè* mesura de vi a Pauls de Flamicell (*BCEC* 1933, 287). També ací hi hagué variant en *sis-* (molt repetida en l'article d'*AlcM* *sester*), com en l'inv. d'una galera de Bna. a. 1460: «2 lantrons de launa; it. un tinell de amarar vi; it. 2 paelles: una d'aram, altre de ferre; it. un *cister* de fust, petit»,

(CaCandi, *Misc. Hi. Cat.* II, 249).

No sols fou mesura de líquids: cap als Pirineus, i sobretot a l'Edat Mitjana, havia estat mesura de cereals. En aquest sentit es documenta des de molt antic, en part en formes llatinitzants: en un conveni atorgat c. 1075, el Vescomte de Castellbò pacta amb G de SChristòfol que li donarà «per ipsa alberga *sester* 2 de civada, cumulos, ad legitimum *sestarium* de ipsa villa» (*MiretS*, *RBiblgCat.* VII, 12); «dispensavit ['despen-gué'] --- inter sopar et dinar --- et, in civada, un *sester*», palau de Vilamajor (Balari, *Orig*, p. 571); «un fex de palea et un *sester* ras de civada», Costoja a. 1168; un *sester* de forment, ciurons, vessa etc. i altres farratges i grans, Cotlliure 1249 (*RLR* III, 289; IV, 253); d'un doc. solsoní de 1265 es dedueix que dues aïmines de forment farien un «*sexter*» (*BCEC* 1908, 163). La major part de les dades de l'*InvLC* [*sestarios* 1091; *sester* molt des de 1120] es refereix a civada. Almenys en el Pall. seguí en vigor: «dues fogassas de pa, y una perna tersada, y un *cester* de sivada», doc. de 1602 (en el Capbreu de Rialb, que